

Hind 10 senti.

EESTI LAULJATE LIIDU

MUUSIKALEHT

V AASTAKÄIK

NR. 2 — 1928

TALLINNA REKOG
RAHMATUKOOG

J. A. Hagen

Johann August Hagen (1786–1877)

Johann August Hagen (1786—1877*)

Dr. Pezold

Läinud aasta tõi muusikailmale mitu mälestuspäeva. Kõikide kultuurilma maade ajakirjandus tuletas meele märtsis austades XIX as. kuulsaima helilooja Ludvig van Beethoveni 100-aastast surmapäeva. Aprillis võis kitsam ringkond, Baltimaal, pühitseda oma Gustav v. Mengdeni 300-aastast sünnipäeva, kelle mõlemad vaimulikkude laulude kogud on tähtsad mälestusmärgid balti helikunstist XVII sajangul. Juunis aga pidas veel kitsam ringkond Eestis mälestuspäeva, millest meie muusikasõbrad ei või samuti vaikides mööda minna — Johann August Hageni 50-aastast surmapäeva. Oli ometi tema see, kes asutas 1823. a. esimesed lauluseltsid Tallinnas, ja võib teda seega nimetada esimeste sellaste seltside asutajaks Baltimaal, vaatamata ta teenetele laulu tõstmises üldse maal ja linnas ning ta muusika-teoreetilistele ja kunstilistele teostele.

Ehk küll inimese — kes on alati oma mineviku saadus — aluspõhi ja ümbruskond on määravad ja otsustavad ta hilisemale tegevusele ning võimele, ja sellepärast on tähtis tunda ta arenemiskäiku, et võida aru saada ta isikust, mõista ta tegevust ja seda täielikult arvustada, siiski ei või ma selle juures kauemini peatuda, sest et mulle seks lubatud ruum on liiga kitsas. Sellepärast pean piirduma, et kirjeldada ainult lühidalt Hageni elukäiku ja nimetada vähemalt mõnede muusikailmas tuntud isikute ja muude nimed, kellega tal olid lähemad suhted ja kes ehk selle tõttu avaldasid mõju temale, juurde lisades lühikesi andmeid vähemalt Eestist päritolevate kohta, sest et eesti kultuurelu on vististi huvitatud nende tegevusest, olgu õpetajatena või kunstnikkudena. Muidugi oleks Hageni elulugu huvitav tema reiside ja suhete tõttu mis olid tal juhtivate isikutega Lääne- ja Ida-Euroopas, sest see pakub elavat vaadet nendesse aegadesse. Kuid ruumipuuduse tõttu võib see sündida ainult eraldi töö raamides.

Johann August Hagen sündis 3/14. apr. 1786. a. Pirmas Saksenis. Ta 100-aastaseks sünnipäevaks valmistatud medaali omab Eestimaa-Kirjanduse-Ühing (Estländische literarische Gesellschaft) Tallinnas. Sellest vähem mälestusraha, hõbedast, sinises emalis, valmistatud samaks puhuks, on ta perekonna omaduses. Ta isa Johann, sünd. Mistelbachis Baireuti lähedal talupoja Georgi pojana, hakkas rätsepaks ja organistiks Pirmas ning abiellus Sophie Schlag'iga, korstnapühkija Johann Ehrenfriedi tütreaga Kamenetsis. Anded muusikas päris ta nähtavasti oma isalt, kellelt sai ka esimese

*) Selle töö juures tarvitatud allikad jäid ruumi puudusel nimetamata.

õpetuse muusikas; 9 aastasel mängis ta esimese koraali kirikus. 14 aastasel astus ta Dresdeni gümnaasiumi. Pärast seda kui ta oli õppinud itaalia keelt, saab ta koorilauljaks kojateatris Naumann, Schusteri ja Steibeli all ning kirjeldab muuseas suurt naudingut, mida pakkunud talle kuulus naislaulja Mara (sünd. Kasselis 23. veebr. 1749; surn. Tallinnas 20. jaan. 1833; maetud Koplis). Ta õpetajatest, keda ta sagedamini nimetab, on Dinter, Reinhard, Wagneri õpetaja Veinlig, Zenner j. t., kaasõpilastest nimetab ta Bösking'i, Eisrich'i, Grillet, Punschepli, Scharrlich'i, Vehlermann'i j. t. 19-aastasena astub ta Friedrichstadti seminari, mille lõpetab 21-aastasena ja hakkab õpetajaks Nachtigalli instituudis Dresdenis. Näitekirjaniku Kotzebue (1761—1819) poolt kutsutud oma laste õpetajaks Eestisse, asub ta teenistusse Vardi mõisa 9. aug. 1809. a. ühes kunstmaalija Karl Siegmund Valther'iga (sünd. 25. juul. 1783 Dresdenis; surn. 1867 Kaius), kuhu ta jäi 3 aastat ja kus ta puutus kokku mitme huvitava isikuga Euroopas, nagu ümbermaailma-reisijate Krusenstierni (1770—1846) ja Otto v. Kotzebue'ga (1787—1841) ning mitme teisega. Tema õpilastest, kes on saanud pärast kuulsaks, olgu nimetatud peale Kotzebue poegade Augusti ja Pauli ainult veel Kotzebue küti poeg dr. med. Philipp Jakob Karell (sünd. Tallinnas 28. nov. 1806; surn. Jelaginias 18. aug. 1886), keiser Nikolai I tuntud ihuarst. Selle järele läks ta jälle väljamaale, kus ta puutus kokku, eriti Viinis ja Berliinis, mitme vana tuttavaga ja sõlmis uusi suhteid; nimetatud olgu ainult Beethoven, Salieri, Hummel, Veber, Hendel-Schütz, Zelter, Tillmann, Tiedge, Schadov, Iffland, Jean Paul (Richter), Krause, Böttiger, Dreizig, Körner j. t. Ta kirjeldused, sagedasti segatud tugeva naljaga, annavad mõjurikka kujutuse sellest ajast, eriti Napoleoni õhk-konnast. Eriline sõprus näis olevat tal 3 Eestist päritoleva kunstmaali-
gajaga, keda ta oli tundma õppinud juba Eestis. Need olid Gustav Hippus (sünd. Nissis 1. märts. 1792; surn. Tallinnas 24. sept. 1856), Otto Ignatius (sünd. Hageris 17. apr. 1794; surn. Peterburis 26. aug. 1824) ja August v. Pezold (sünd. Rakveres 25. juul. 1794; akadeemikuks nimetatud 6. okt. 1854; surn. Peterburis 28. veebr. 1859). Kuid et Hagenile meeldis elamine Eestis ja see maa oli saanud talle nii armsaks, lükkas ta nii mõnegi tulusa pakkumise tagasi, et otsida enesele tegevusringi väikeses Tallinnas.

Selle järele kui Hagen oli saanud rohket äratust väljamaal ja oli ühenduses olnud mitme silmapaistva kunstnikuga, peaasjalikult muusikameestega, tuli ta tagasi Tallinna ja sai linna tütarlaste kooli peaõpetajaks, 26. nov. abiellus ta Friederike Franz'en'iga, kaupmees Nikolai tütrega, selle surma järele teist korda Münsteri lese Amalie Vimmer'iga, rätsep Christophi tütrega Tartust. I abielust on pärit 9 last, kes kõik on sündinud Tallinnas. 1821 a.

saab ta muusikaõpetajaks gümnaasiumis, asutab a. 1823 poeglaskooli ja saab a. 1827 Oleviste kiriku organistik. 1823 a. asutab Hagen esimesed lauluseltsid Baltimaal, ühe saksakeelse ja teise eestikeelse ning pühendab end täiesti Tallinna ja üldse Eesti muusikaelule. Aastakümned püüab ta tõsta laulu linnas ja maal, eriti maal laulurikaste ja lauluarmastajate eestlaste, „oma armsate kaaskristlaste“ juures, milles toetasid teda mõjuvalt maakoguduste õpetajad, arvesse võttes selle suurt tähtsust koguduse-laulu kohta. Nendest mitmesugustest kihelkonna-laulukooridest kujunesid aegamööda laiemad lauluseltsid, mis koondusid viimaks 1869 a. suureks eesti laulupeoks, 50-aastaseks orjusest vabastamise mälestuspäevaks Tartus. Koorilaulu ja koguduselaulu, mis olid võetud tarvitusele meil XVI as. alul, usupuhastusest saadik, püüab ta täiendada. Tundes nende suuri puudusi. Oma tubli teoreetilise eelhariduse ning praktiliste kogemuste tõttu osutub ta selleks hästi sündsana. Ka orelimängu eesti kogudustes on Hagen tuntavalt edendanud läinud aastasaja keskel. Kui vaadelda tema tegevust, siis näeb, nagu Prelinger rõhutab, igal pool püüdmist, et sellega mõju avaldada organistidele ja kogudustele jumalateenistuse kasuks. Nähtavasti oli ta peapüüdmine saada oma mõju alla eesti maakogudusi, üldse vähemaid olusid, kus oli soovitav ja igatsetav enam süvendatud muusika arendamine, aga kus olid ametis organistid, kes ei olnud saanud laiemat haridust muusikas. 1841. a. ilmus nootidelugemise- ja lauluõpetus eesti keeles: „Õppetus, kuidas laulomelhed, ja kes muud tahtvad, jõudvad notidest laulo viisid ülesvõtta, lauluurrelatte peal mängides ja nende järrel lauldes, ni hästi nemmad ise, kui ka nende õppetusalpsed.“ See koosneb kahest jaost. Esimeses õpetatakse noote ja nimetatakse muusikanärke ning helistikke; teises annab Hagen juhatus laulmises ja soovitab lauluviiside harjutamiseks ja kaasmänguks kantavaid lauluoreleid, mida võiks asetada nende käepärasuse ja odava hinna tõttu vähematessegi külakirikutesse. Ta soovitab ka orelimeistrit K. A. Tantonit Nissi kihelkonnas „Nurme mõisa al, Saita Karjamoisas“, kes võib neid valmistada.

1844 a. ilmub eesti keeles ühehääline lauluviisi-ramat ja selle kõrva väikene lisa: „Laulo-visit ramat, Tallinna ja Tarto Makele laulo ramatute kõrva, ja peale sedda veel üks veikene lissa.“ Viimased 16 lehekülge on sisustik ja viisid laulude numbrite järele ära joatatud. Viisid on tähestiku järele korraldatud ja kummagi murde jaoks eraldi üles pandud; samuti korraldatud on viisid saksakeele nimetuste järele ja selgitustega. Viimasel leheküljel on nimetatud hind: „Ühhe heäle Visiramat juhhatajaga, maksab 85 kopikat hõbedat.“ Lisal on ainult eestikeelne nimi: „Laulo-visit-ramat, Tallinna ja Tarto makele. Lissa. Neljahälelise visit-ramato teise trükki kõrva“ ja ainult eestikeelsed nimetused ning eestikeelne sisustik, esimene ja viimane mõlemas eesti murdes, Tallinna ja Tartu.

Siis asus Hagen uue töö kallale. See oli: „Melodienbuch für die Deutschen u. für die Revaler u. Dorpater Esten“ (Lauluviisiraamat sakslastele ning Tallinna ja Tartu eestlastele), milles ta jatkas krahv Zinzendorffi poolt Baltimaal tarvitusele võetud lauluviise. Esimese Tallinnas ilmunud trükiga ei olnud ta ise rahul ja laskis valmistada II trüki oma kulul Erfurtis. Sellel koraaliraamatul on kolm nimelehte, kuid millest tuleb lugeda eestikeelset, mis on kaunistatud Martin Lutheri pildiga, peanimeleheks: „Tallinna ja Tartu lauloramatute tais visiramat“. See sisaldab 495 koraali ja responsooriaid kirjutaja kirjastusel ja on ilmunud neljas trükis, sest seda tarvitati Baltimaal 1850—1863 a.

Hagen ise teeb koraaliraamatu lõpul järgmise märkuse selle kohta: „Kauniks vahelduseks on $\frac{3}{4}$ taktis ülespandud korralid siis, kui laulja laseb selgelt välja kõlada need taktiosad, mis lahutavad $\frac{3}{4}$ takti $\frac{4}{4}$ -ust.“

Et see koraaliraamat oli määratud ainult Tallinna eestlastele, on mõned viisid liiga madalad Tartu eestlastele ja lätlastele, kes laulavad neid meeleldi kõrgelt, ning mõned liiga kõrged sakslastele. Sellele ebakohasusele võib saada abi soovi järele transponeerimise teel. Meelega on need viisid harmoniseeritud lihtsalt kiriklikult maakoguduste jaoks, mille tõttu ka ebamuusikaalsed koguduseliikmed võivad laulda neid viise segamatult ja julgelt.

Kui kogudus on harjunud kirikuviiside laulmises, siis võib saatja valida ise kunstilisi harmooniaid kauniks vahelduseks, niisugusel korral koraali keskhääli jäljendavalt liigutades rütmiseerida, mis elustaks lihtsat kanget rütmi. Kus aga ülalmainitu ei või sündida ilma hädaohuta viisi julgele käigule, seal ärgu mängitagu koraali vähemalt nii pikkamisi, et laulja väsib ja kaotab tähelepanu laulu sisu kohta.

Algajate koraalimängijate pärast korduvad juhuslised bekaarid sagedamini. Nõnda nimetatud vahelmängud, kui nad ka oleksid ei tea kui meloodilised harmoonilised, lühikesed ja laulusõnadele vastavad, on ja jäävad kauplejate laudadeks Jumala templis.

Et see koraaliraamat on esimene mitmekeelsete lauluraamatute jaoks, saab mulle, ma loodan, kannatlik arvustus osaks. Ja oleksin ma võinud anda selle täielikuna oma armsatele luteriusu kaaskristlastele, ei oleks ma arvanud siiski, et olen annud sellele, mis vajab hädasti kirik — paremat ja üldisemat kirikulaulu — seega pealisan-duse. Selle mõtte on kogemus peletanud minust. See on mind ka õpetanud, et ei head eellauljad, ega laulus head kooripoisid, ei kõige paremad orelid, ega osavad orelimängijad suuda täiendada segakoguduse laulu, kui härrad vaimulikkude laulude luuletajad ei vali südantliigutavaid ja laulmistülendavaid viise oma luuletuste jaoks, mis on tekkinud vagadest tundmustest ja tungivad jälle südamesse, on kerged järel laulda ja mis järeljätmata sunnivad ja ajavad kaasa laulmisele. Need viisid oleksid peatõsteabinõu ja annaksid seda,

mis kirik hädasti vajab. Mitmeid Luteri-evangeli kristlikke õpetlikke laule ei ole vist võimalik mahutada sundmatult igasse laulumõõtu. Sel juhtumisel lohutab hümnoloogia: ta peab mõjuvat lauluviisi väärtuslikumaks kui jutlusele vastavalt ette valmistatud laulusõnu“.

1861 a. annab ta välja eesti keeles: „Juhataja errelä mängimiseks neile, kes maal errela mängimise ametid noudvad ja ennast selle vasto tahtvad valmistada (I ja II jago) Tallinnas 1861“. I jaos annab autor muusika-teoreetilisi seletusi. Ta soovib selles eestlastele tervet kasu oma tööst: „Peaks see töö Eestimaa rahvale rohkesti kasso saatma, ja kui vilja ivva hea ma sisse langema!“ ja lõpetab sõnadega: „Sedda sobiv süddamist „Oppetuse“, „Laulo-vise“, „Teie — ramato“ ja „Lühikeste mängitükkide“ kirjutaja!“ II jagu nimega: „Nodi ramat juhhatamiseks, kuidas neet, kes ma kirrikutes kõstri ehk erilamängia ammetit noudvad, ennast selle vasto voivat valmistada“ sisaldab I jaole 23, II jaole 20 motiivi noodinäidetena teoreetilistele harutlustele, mis suhtuvad algajate õpetamisele. Sisu moodustab kõigile arusaadav harmoonia-õpetus. Välja minnes heliredelite ja intervallide mõistest juhhib ta akkordide moodustamisele. See käsitab ainult kolmkõla ja selle mõlemaid überpõördeid. Septimakkordi ta ei juurdle. Andes õpetuskäigu üksikuid seisukohti on see juhtnööriks õpetajale.

1876 a. laseb Hagen trükkida 1841 ilmunud „Õppetuse“ täienduseks eestikeelse raamatukese: „Lühhikesed mängitükkid, muist ühhest healemõnust teise, muist laulude algul ning lõppul ja muist, kui koggudus kirrikust välja lähheb, mängida, mis Esti-Ma kirrikute errelä mängiatte kasuks on valmistanud, kokkopannud ja trükki annud Oleviste kirikoerrelä-mängia.“ Ta annab selles seletusi tegelekkudele näidetele ja lõpetab eelsõna järgmiselt: „Kes sest kirjutud selletusest, keige tõssisema hõlega, ommeti veel mitte täit arro ja otsust ei sa, se küssigo neid, kes täiemine õppetud ja sellega aina tutvad on, et nemmad susannaga sedda ärraselletaksid, ja kui nisugune minno liggi ellab, siis õllen minna ikka valmis temmale sedda, mis temmal veel moistmatta on, hea melega ärrasetama“. Noodinäiteid on rohkesti, sisustik juhatab ruttu. Neljahäälne häälestus on korralik, pedaali tarvitamisest on ka siin loobutud.

Aluse viljakale kunstilisele tegevusele leidis Johann August Hagen uuesti ehitatud Oleviste kiriku õnnistamise puhul. Ööl vastu 16. juun. 1820 a. sai välgust tabatud Oleviste kirik selle tõttu tekkinud tulest hävitatud. Selle järele kui kirik oli uuesti üles ehitatud ja korda seatud, pidi teda 16. juun. 1840 a. õnnistatama. Selleks õnnistamise-päevaks komponeeris Hagen oratooriumi, mis tuli etendusele. See teos on praegu väga haruldane ja väga raske saavutada ostu teel. Oratooriumi nimi on: „Wir haben sie wieder, die teure Stätte“ (me omame jälle kalli paiga), oratoorium uuesti ehitatud Oleviste kiriku õnnistamise-päevaks, muusikasse seatud

sama kiriku organisti August Hageni poolt. Litografeerinud F. V. Macdonald Tallinnas. Oratooriumi sõnad on luuletanud selleaegne kirikuõpetaja Huhn (1807—1871). Nimeleht kujutab välgust tabatud Oleviste kirikut, annab luuletuse sõnad ja kaane tagaküljel uuesti ehitatud kiriku, mõlemad Macdonaldi litograafiad. Need sõnad tõlgiti ka 1841 a. vene keelde ja on lõpuks juurde lisatud. Siis järgneb õnnistamisepäeva kirjeldus, nende isikute nimepidi loetlemine, kes edendasid teose väljaandmist, juhataja ja lauljate nimed ja lõpuks oratooriumi sõnad ja partitur. Täielik hästi alahoitud eksemplar sellest on minu käes ja on müüdav.

Dr. Prelinger Peterburis kirjutas omal ajal selle teose üle järgmist: „Teos on komponeeritud solodele, segakoorile ja orkestrile. Pühalik koor: „Püha on Jumal“ avab esimese jao, soolohääled vahelduvad. Lühikene bassisoolo juhib kaunile, soolotenorist lauldud, ariosole „Armsaste ehitatud“. Tuline koor vastab: „Ja sees elab sinu hiilgus“. Koraal „Kui armas on“ lahutab kooriosa duettist soprani ja tenori vahel: „Sa, isa, olid meiega“. Fug, mille aine „Ja sees elab sinu hiilgus“ oli juba ennem häälestatud, lõpetab esimese järgu. Teist järku alustab koori ja soolohäälte kooskõla. Tugev koor ülistab Jumalat, tormi ja häda valitsejat: „Jehova on suur kõues, mis müriseb“. Tenori recitativ kõneleb kiriku põlemisest, koor ülistab taevaisa, kes jättis puutumata inimeste onnid. Nagu esimeseski järgus üldistab koraal iga üksiku meeoleu: „Katvad sind juba tumedad pilved“. Bassi-recitativ juhib kooriosale, mis väljendab leina rusudeks langenud jumalakoja üle. Ja Jumal halastas leinaja koguduse peale ja laskis tõusta templi uuesti tuhand. Soolo ja koori poolt ettekantud finaali, mis väljendab tänu ja rõõmu uuestiomamise üle, lõpetab teose.

Oratooriumi muusika on usin ja hoolikas töö healt kunstnikult, kes oskab tarvitada hästi oma tööriista. Ustavalt käib helilooja luuletuse radades, maitsekalt jagab ta aine soolode ja koori vahel ja oskab hästi ette valmistada crescendo-sid. Orkestri hoolet on ainult saade, mingil viisil väljapaistvaid orkestriosasid ei leidu. Deklamatsioon on meelepärane, melodika ja rütmika huvitavad. See on teos, mis ületab kaugelt keskpärasuse piiri ja ei mõju oma muusikaosades, kuigi tuntud teesid käies, labaselt ja ühetooniliselt. Vaimustus, mis saadab komponisti tema töö juures, kõlab vastu tema teosest, tunnustus, mis võib saada osaks ainult õiglasele ning õilsele tahtele“.

Peale nende Hageni teoste oleks veel nimetada järgmised trükkis ilmunud tööd: „12 laulu laulmiseks ja gitarre ning pianoforte-saatele“, ilmunud 1803 a. Kühneli kirjastusel Leipzigit. — „6 laulu pianoforte-saatel“, pühendatud parun Hasser'ile Viinis. — „6 laulu pianoforte-saatel“, pühendatud paruni proua Hasser'ile Viinis. — „12 koorilaulu balti gümnaasiumitele“. — „Laulud Tallinna kreiskoolile“. — „Palve“, luuletatud paruni tütre Rossillon'i poolt,

vene keelele tõlgitud, Hageni poolt muusikasse seatud, Macdonaldi juures litografeeritud. — Vardi mõisas oleku ajal seadis Hagen muusikasse mitmed luuletaja Kotzebue ning selle õemehe Knorringi poolt luuletatud jandid, laulumängud ja operetid, samuti juhuluuletusi, nagu viinalaulu, mille Hagen oli ise luuletanud oma Viinis oleku ajal; peale selle Schlippenbachi, „Curonica“ väljaandja luuletusi. Samuti on mitmeti muusikasse seatud ja trükitud Ungern-Sternbergi isamaalaule nii 1812 a. — sel puhul kui prantsuse väed olid detsembris lahkunud Venemaalt. — Hageni viimane töö on nähtavasti autograaf 1869 aastast, mis ta on kirjutanud oma lastelastele: „Esimene õpetus muusikas“, milles ta väljendab oma kasvatusteaduslisi vaateid, eriti muusika suhtes.

Hagenit peeti tubliks muusikariistade tundjaks ja kutsuti teda sellepärast sagedasti arvustamisele ja otsustamisele, nõnda Åbosse, Helsingi j. m.

Oleviste kiriku suurepärase orelil ehitamine üleilma kuulsal orelimeistri Valkeri poolt on sündinud tema eestvõttel. Valker on ehitanud kaugelt üle 400 orelil, millest kõige suuremad leiduvad Ulmis, Bostonis, Frankfurdis M., Stuttgardis, Peterburis, Viinis ja Tallinnas.

1851 a., selle järele kui ta oli saanud IV järgu Vladimiri au-märgi ning auraha 35-aastase laitmatu teenistuse eest, andis ta palve lahkumiseks ja pajukisaamiseks. Esimese ta saavutas, aga pajukit, sel põhjendusel, et selleks ei olevat krediite lubatud. Alles hiljemini peale Krimmi sõja lõppu läks korda saavutada pajuki 85 rbl. suuruses 18. nov. 1860 a. peale. Tallinna linnavalitsuselt sai ta 1859 a. lõpust saadik 150 rbl. hõbedat pajukiks.

Ta jäi edasi tegevusse organistina, kuid et oli saanud mängides jääkülmaldel sõrmistel jooksjatõve, anti talle 1855 a. abiline.

A. 1870 jäi Johann August Hagen pimedaks ja pidi lõpetama oma püüdmise ja tegevuse, mis oli pühendatud nii edukalt pikal inimeal temale nii armsaks saanud teisele kodumaale Eestile, eriti eesti rahvale. Ta suri 21. juun. 1877 a. Tallinnas ja maeti 25-dal Kopli.

oo

Meie koorilaulu literatuurist.

Rich. Päts

Vaadeldes viimasel aastakümnel ilmunud koorilaulu literatuuri, selgub et seda on haruldaselt vähe, — nii vähe et koorilaulja, harjutusele minnes, seda tervelt tasku võib mahutada. Kaasa arvates ka kõige nõrgemad laulude kogud, mis õieti nimetamisväärtki ei ole, saame vaevalt kümme kaustakest. Tekib küsimus, mis on selle põhjuseks? Et meie heliloojad koorilaulu vastu huvi ei tunneks, seda ei

saa ütelda. Pealegi on see rohkem nõuetav osa meie muusikaliteratuurist. Tuleb põhjusi teisalt otsida. Asjale ligemale seistes võib ütelda, et selle põhjuseks on peamiselt väga viletsad kirjastusolud. Ükski meie helilooja pole nii jõukas et võiks mõniseda krooni mahutada kas või paarikümne leheküljelise kaustakese kirjastamiseks, mis end pealegi veel ära ei tasu. Sellest siis ka tingitud sarnane seisang muusikaliteratuuri ilmumises.

Et sellestki vähesest kooriliteratuurist, mis siijamaani ilmunud, ajakirjandus vaikides on möödunud, peale mõnede lühikeste märkuste, siis tahaksin mõne sõnaga puudutada neid koorilaule, mis ilmunud viimasel aastakümnel.

Kõige pealt tuleks siin nimetada Mart Saar'e „Kümnet koorilaulu“, mis ilmunud „Varraku“ kirjastusel 1920. a. Kui M. Saar'e varem ilmunud kogud: „Segakoori laulud“ (1909. a.) ja „Neliteistkümmed laulu segakoorile“ (1914. a.) ka küllalt kõrgeväärtuslikku laulumaterjali meie kooridele on pakkunud, siiski näitavad nad, võrreldes esmalt nimetatud koguga, järkjärgulist arenemiskäiku selle puht eesti rahvusliku stiili poole, mis selles kogus täiuslikumalt läbi viidud, kui kunagi varem. Ühtlasi tuleb ka kiitvalt mainida selle kogu stiililist ühtlust. See kogu on üks väärtuslikumaist meie muusikaliteratuuris üldse ja kooriliteratuuris eriti. Ta sisaldab enamasti rahvalaule ehk originaal laule, mis rahvaviisi ainetel, rahvalaadis loodud ja sel alal on M. Saar üldiselt tunnustatud meister.

Üksikult igat laulu analüüsima hakata oleks vist ülearune, sest suurem osa neist, nagu — ürgkõlaline „Seitse sammeldanud sängi“, õrn, meisterlikult läbitöötatud lühike rahvaviis „Hällilaul“, jõurikad ja samuti osavalt ning omapäraselt käsitatud „Laulu mõju“ ja „Mis need ohjad meida hoidvad“, elegiline „Karjase kaebtus“ ja „Meie elu“ (nais- ehk meeskoorile), — on meie laulukooride poolt armastatavamaid ja sagedamini lauldavaid laule ja nii ka üldise tunnustuse omanud. Teised, nagu — „Vihmakõne, vellekõne“ ja „Liu laul“ on millegipärast harvemini kuuldud, kuna „Linnukene mäel“ pole vist ükski koor veel laulnud. Esimesel laulul ei puudu oma veetlevus ja huvitav läbitöötamine, samuti on ka „Liu laul“ vastaval käsitusel väga hoogne ja ühtlasi kerge laul, nii et ka nende peale peaks laulukoorid oma tähelepanu pöörama. Viimane laul „Linnukene mäel“ on küll väga huvitava harmooniaga, kuid koorile ebasobiv oma raskete ja kohmakate häälekäikudega ning kromatismiga.

Selle kogu trükk on kuuldavasti läbi müüdud. Jääb soovida et need laulud teises trükis ilmuksid, sest nõudmist nende järele oleks, kuna see kogu moodustab meie uuemaaja kooriliteratuuri raudvara. Kuid teises trükis ilmudes oleks soovitav neid laule paremal paberil ja üldse nägusamal väljaandel näha. Puht tehnilise selguse mõttes võiks 8-häälelisi laule, nagu „Mis need ohjad meida

hoidvad" ja „Karjase kaebtus“ neljarealise noodijoonestikule trük- kida. Peale selle oleks soovitav kui M. Saar laulu „Linnukene mäel“ koorile sobivamaks ümbertöötaks, — see kaunis laul vää- riks seda.

Samalt autorilt on ilmunud „Lastekoorid“ k.-ü. „Kooli“ kirjas- tusel 1921. a. See kogu sisaldab 7 laulu lastele. Kõik laulud on kirjutatud väga laste meeoleolu kohastele sõnadele nii rahva- kui ka kunstluulest.

Suurem osa neist oleksid ka meloodiliselt lastele küllalt sobi- vad, kuid osa selles kogus esitatud laulude kohta tuleb ütelda, et need oma väljatöötuselt mudilastele rasked on, väljaarvatud paar laulu, näit. „Tihase mäng“ ja „Hiir hüppas, kass kargas“, mis- sugused kergelt lauldavad, kunstipärased ja sellejuures lastele ka väga suurt huvi pakuvad, nii et neid õigusega võime nimetada kau- nemaiks pärleiks meie lastekoori literatuuris. Esimene neist kaju- tab üldiselt tuntud laste mängu, mida Saar meisterlikult muusikas väljendanud, algades pianoga, mis kord korralt kasvab ja paisub kuni ff lõppeffektini „üle metsa vurr!“ Ettekandel on soovitav seda laulu kaks korda läbi laulda: jääb kuulajasse püsivam mulje! Sa- muti meisterlikult on kirjutatud „Hiir hüppas, kass kargas“, mis kujutab torupilli motiivi esimeses hääles, saadetuna torupillile vas- tavate pikalt helisevate teise ja kolmanda häälega, mille juures iga salmi lõpul väga tabavalt esimene hääel jääb üksi helisema, lõpetas- des salmi crescendo'ga üksikul noodil sol õige järsult sf, nagu seda Torupilli Juss tavaliselt oma torupilliga teeb. Ja see on lastele väga lõbus, samuti kui esimese laulu „vurr!“ oma kaua kestva „r“-ga. Lastele võrdlemisi sobivad on ka „Marjule“ ja „Valuvõtmise laul“. Huvitavam neist on kahtlemata viimane, kuid laste häälele tundub ta natuke kõrgena, kuna esimese hääle meloodia liigub siin la¹ ja sol² vahel, missugune ulatus mudilastele hästi ei taha sobida, kui see väga kestev on ja pealegi veel suurt paenduvust nõuab, nagu käesoleval juhusel. „Sünnipäevaks“ ei räägi väikestele palju: ta on neile juba meloodiliselt raskelt seedit- tav, rääkimata küll värskest, kuid võrdlemisi raskepärasest har- mooniast, mis omane sellele laulule. „Lauluke“ ja „Tipa-tapa hälli- laul“ tunduvad lastele igavatena, pealegi tuleb esimeses kroma- tismi ette, mis lastele raske ja üldse ei sobi, kuna teise laulu uinu- tamise viisi monotoonset võlu väikestele kaunis raske on selgeks teha. Viimati nimetatud laulud sobiks hästi naiskoorile. Üldiselt oleks soovitav lastekoorile võimalikult lihtsamalt kirjutada ja M. Saar võib seda, mille tõenduseks olgu meisterlikud „Tihase mäng“ ja „Hiir hüppas“, mis lihtsad kuid ühtlasi huvitavad suurimal määral.

Viimasena on ilmunud Saarelt „Seitse laulu“ nais ehk lastekoo- rile k.-ü. „Kooli“ kirjastusel 1922. a. Need laulud, peale ühe („Kes tõi sõja sõnumida“) on kõik Saare sulest varem ilmunud segakoori

võtteid ja kromaatilisi käike, kuid mõned laulud, nagu meeleoluline „Kodune kohake“, imitatsioonirikas „Juss oli väike peremees“, rõõmus „Talvel“, õrn „Ema“ on lastele kaunis meeldivaiks lauludeks. Teised jälle, nagu huvitav ja lõbus „Kuku, kuku, käökene“ on huvitav vaid paberil, tegelikult aga on väga raske lastekooriga saavutada seda staccato taolist orkestri efekti, mida nõuab selle laulu keskmine osa („Ega kägu meile kuku“). „Neli naiskoori laulu“ — on enamasti kõik küllalt lauldavad, ainult laulus „Ei roosisid mul paku ta...“ riivab kõrva 3—4 ja 19—20 taktis ettetulev

ebaõige sõnarõhk

Kõik nimetatud kogudes

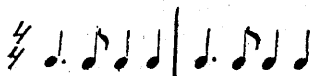
esitatud laulud kannavad kosmopoliitilist ilmet. Mis puutub neisse kogudesse üldse, siis oleksid nad korralikumalt korrigeeritud võinud olla.

Samalt autorilt on ilmunud 1923. a. muusikaajakirja „Heli-kunna“ noodilisana mõned meeskoori laulud: „Lauljad“ (lisa nr. 1), humoristline, rahvaviisi taolisel imiteerival motiivil huvitatult ülesehitatud laul, väga meeleoluline, täis kunstniku hingele vastavat ilutsemist „Püha paik“ (mille teises taktis arvatavasti trükiviga aset leidnud: esimestel tenoritel peab vist sol, mi olema pro mi, do diees), ja mehine „Töötus“. Nende kolme laulu peale peaks meeskoorid suuremat tähelepanu pöörama. Kõik nad on hästi lauldavad ja kõlavad laulud, ühtlasi ka suurema kunstilise väärtusega.

Viimati nimetatud noodilisana on ilmunud meie tuntud muusikamehe Juh. Aaviku sulest neli lastekoori laulu, mis kirjutatud enamasti rahvaviisi ainetel ja rahva põhitoonis. Neist lauludest on lastele alati eriti suurt rõõmu valmistanud kergelt, kuid ühtlasi ka väga huvitavalt ja lastekohaselt kirjutatud „Juss oli väike peremees“ oma naljaka, sünkopeeritud „taiatamise“ saatemotiiviga. Samuti on saanud armsaks lauluks, eriti tütarlastele, õrn, kuid siiski oma vastava humoristliku joonega (millest lapsed eriti oskavad lugu pidada) „Maga memme marjukene“; värvirikas ja huvitav oma rahvuslase koloriidi suhtes on „Kee, kee pajakene“, kuna „Suve laul“ meeldib oma lõbusa ja värske meeleoluga. Mõnede kromaatiliste käikude ärakaotamisega võidaks viimane laul intonatsioonilt, sest kromatism on mudilastele alati kõvemaks pähkklaks olnud. Need J. Aaviku lastekoorigid kui ka eelpoolnimetatud A. Kappi meeskoori laulud väärivad hoogsamat levimist.

Sama muusika ajakirja noodilisana on ilmunud M. Lüdig'ilt „12 laulu segakoorige“ — „Esto-Muusika“ kirjastusel. See on välimuiselt uhke kogu, trükitud heal paberil, kunstnik Peet Aren'i kaanelustusega. Sisult keskpärane, rahuldav. Oma lihtsuse ja kerguse

tõttu pakub ta rohkesti laulumaterjali vähem arenenud kooridele ja nii ongi laulud, nagu väliselt hiilgav „Koit“, mahe „Kiigelaul“, schumannlik „Rändaja“, rahvalaadiline „Karjase laul“, voolav „Mu süda“, võimne „Sääl kord kasvab kaunis kodu“ eriti maakooriges sageli lauldavaiks lauludeks saanud ja seda on autor, nagu eelsõnas tähendatud, tahtnudki. Kogus tulevad ette mõned ortograafilised vead, näit. laulus „Üksik lill“ 10-as ja 45-as taktis on bassis re-bemoll pro do-diees samas laulus 27—30 takt — sõnade juures „kes on külaliseks tulnud“, langeb muusikaline rõhk sõnas „külaliseks“ ebaloomulikult tugevalt keskmise, rõhuta silbile

kes on kü-la- II-seks tul-nud

Tuleb ette ka sarnaseid konarlusi, kus sõnalist mõtet raske siduda muusikalise mõttega. Näiteks sarnases muusikaliselt võrdlemisi heas laulus nagu „Karjase laul“ tuleb sageli kokkupõrgata kohtadega kus muusikaline lause lõppenud, kuid sõnalise lause mõte läheb edasi uue iseseisva muusikalise lause sisse, ehk ümberpöördukt. Kuna siin tegemist on tervete muusikaliste ja sõnaliste lausetega, siis ei taha raisata „Muusikalehe“ kallist ruumi näidete toomisega. Olgu vaid öeldud niipalju, et mõtetult lauldes ei panda seda harilikult tähelegi, kuid täie arusaamisega lauldes tundub see vägagi ebaloomulikuna — muusika omaette, sõnaline osa omaette.

Kronoloogilises järjekorras edasi minnes näeme et järgmised kogud on jällegi noodilisana ilmunud, seekord E. Lauljate Liidu „Muusikalehe“ kaasandena. Esimene neist „Muusikalehe noodilisa“ 1924. — sisaldab 22 laulu meie tuntumalt heliloojailt. Üldiselt kaunis keskpärane kogu, vaatamata, et selles meie nimekamad heliloojad esinevad. Iseäranis silmapaistvaid laule ei sisalda, kuid vastuvõetavaid. Sarnases muusikalehe noodilisas oleksid pidanud esinemis võimaluse leidma ka seni tundmatud muusikajüngrid. Mõnikord annab see üllatavaid tagajärgi (nagu näit. lauludevõistlus ja romaanide võistlus). Kuid ei mäleta et millalgi oleks ilmunud sarnast üleskutset laulude hankimiseks.

Teine noodilisa 1925. a. — „Eesti lauluvara“ — koorilaulude antoloogia — toimetanud M. Saar, C. Kreek ja A. Kasemets — sisaldab 39 laulu vanema põlve heliloojaist kuni nüüdisaja heliloojateni ühes nende piltidega ja lühikese elulookirjeldusega. See kogu on kaunis hästi õnnestunud ja sisaldab igalt tuntumalt heliloojalt 2, 3—4 laulu, mis iga üksiku helilooja loomingu koorilaulu alal võrdlentisi ülevaatliku pildi annab. Nii jääb see kogu tähtsaks aeglooliseks dokumendiks sellest ajajärgust ja tarvidust selle järele oli juba ammu. Kuid tundub et see kogu ei taha olla ainult koorilaulude antoloogia, nagu nimetatud, vaid üht-

lasi ka üldse muusikategelaste antoloogiaks, kui nii tohib ütelda. Kui antoloogia toimetus oma sihtidele kindlaks oleks jäänud, siis oleks nii mõnigi tähtsuseta helilooja oma lauluga sealt välja jääma pidanud.

Mõlemad viimati nimetatud kogud on trükitud heal paberil. Samuti on trükk, eriti viimasel selge ja nägus.

1926. a. ilmusid E. L. L. väljaandel „IX Eesti üldlaulupeo laulud“, mille puhul sõnavõtt on otstarbekohasem peale nende laulude ettekannet käesoleva aasta üldlaulupeol.

Samal aastal üllatas meid tuntud koorijuht T. Vettik oma „13. segakoori lauluga“, mis ilmusid Tallinna Rahvaulikoolide Seltsi segakoori kirjastusel. See kogu on mitmekesine ja sisaldab laule nii parematele kui ka vähem arenenud laulukooridele. Paistab silma, et neid on kirjutatud muusikamees, kes hästi oma instrumenti — laulukoori — tunneb ja kel teatav omapärasus ei puudu. Kõik laulud — raskemad ja kergemad on hästi lauldavad ja raskemate raskus seisab vaid ettekandes s. t. oleneb koorijuhist, kes laulu käsitab. Paremad selles kogus on kahtlemata: müstiline väga tabavalt lausumissõnadele kirjutatud „Nõiasõnad“ ja „Ussisõnad“, hõljuv „Hällilaul“ oma kallistava saatemotiiviga altides ja uinutleva, ostinato taolise motiiviga bassides, õrn „Unele“, mis ka laulupeo kavasse võetud, huvitavalt läbitöötatud kuid natuke venitatud rahvalaul „Lõpe, lõpe põllukene“ ning meeoleoluline ja omapärane „Öö“. Maakooridele on parajaiks paladeks rõõmus ja lihtne rahvalaul „Üles“, samuti lihtne „Üle vee“.

Paari sentimentaalse laulu, nagu „Viimne lill“ ja „Oma saar“ väljajätmise oleks vaid tõstnud kogu üldist väärtust, samuti oleks ta võitnud oma stiililise ühtluse poolest. Kuid sellepeale vaatamata on T. Vettik oma koguga tuntavalt rikastanud meie kooriliteratuuri.

Peale eelpoolnimetatud kogude on veel ilmunud mõningaid, nagu J. Aaviku „Viis laulu“ ühe rahvaviisi põhjal, (millest eriti üks „Laulu mõju“ oma hooga tõusuga õige populaarseks saanud) ja J. Jürgensoni „12 vaimulikku laulu“. Kumbagi kogu ei ole mul praegu kahjuks käepärast, sellepärast jäägu sõnavõtt nende üle teiseks korraks.

oo

Muusikalis-teaduslik elu Saksas

P. Ramul

2

Igal pool püüab lai muusikapublik tavaliselt külastada tähtsaimaid muusikakeskkohti, et kuulata helikunsti tema mitmesuguseis ilmutusis ning tema arengu igasuguseis staadiumes — niihästi vanaaegset kui ka kõige uuemat. Kuid peale selle on Euroopas veel mõned väiksed ja vaiksed — isegi „tagasihoidlikud“ linnakesed,

missuguseid eriliselt külastavad muusikategelased mitte kontsertide pärast vaid nimelt puht muusikalis-ajaloolis huvides: need on Eisenach, Salzburg ja Bonn. Nagu Muhamedi usklikud järelkäijad kõigist maailma kaartest kokku voolavad Mekkasse, et kummarduda Islami usu asutaja sünnipaiga eest, täpselt sarnaselt rändavad kõigi kultuurimaade tõsised muusikainimesed tähendat linnadesse, kummardama kolme suurima muusikageeniuse — B a c h i,

Joann Sebastian Bach

Mozarti ja Beethoveni sünnikohtade ees. Olles teadlikud nende kolme helilooja määratumas ajaloolises tähtsuses, on kaasmaalased äärmiselt huvitavalt sünnipaikades jäädvustanud nende mälestuse. Külastades neid kohti nagu koduned selle olukorraga, milles need suured mehed sündisid, üleskasvasid, milles neid kasvatati ja milles said oma muusikalise hariduse alguse. Ühtlasi nagu tahes või tahtmata tutvuned lähemalt selle vaimuga, millega on läbi imbund ühe või teise komponisti looming.

Eisenach. Kogu selle linna muusikalis-ajalooline tähendus iseloomustub väga selgesti tema kahe mälestusmärgiga. Esimene neist

on linna keskkohas asuv vana Georgi kirik, pealkirjaga „Ein feste Burg ist unser Gott“ (Üks kindel linn ja varjupaik on meie Jumal taevas“) ukse kohal, kus XVI sajangu algul kõlasid selle ajaloolise koraali autori, usupuhastaja Martin Lutheri tulised kõned. Teine mälestis — see on kiriku sissekäigu ees asuv Bachi a u s a m m a s, pealkirjaga „Solus Deo Gloria“ (vaid Jumalalle au!). Sellel on veel kujutatud orelil mängiv püha Caecilia — ristiusu kiriku-muusika kaitsejumalanna. Nende kahe mälestusmärgi üksteise lähedusse seadmine kriipsutab teravalt alla Bachi loomingu põhi-mõtet, kes nägi usus Jumalasse ainust kindlat kantsi elus, kellele see usk oli tema muusikalise loomingu lähtekohaks ja kes kogu oma elutöö ülesandeks seadis kiita Jumalat helides.

Nende kahe mälestusmärgi läheduses asub ühel platsil ajaloo-line maja, mis osutub paljude muusikaliste palverändajate kumardusesemeks: see on maja, kus sündis Bach, kus ta elas kümneaastase vanuseni (isa surmani), kus sai oma kasvatus ja elemen-taarse muusikalise hariduse ja kust ta käis õppimas linna algkoolis (nüüdses gümnaasiumis). Praegusel ajal on selle maja omanik Leipzi-gis asuv „Neue Bach-Gesellschaft“ („Uus Bach selts“) kes seadis ta korda, paigutas ruumidesse säilind mööbli, asutas samas Bachi nimelise muuseumi, korraldas Bachi biblioteegi ja hoiab seal hulga Bachi manuskripte, dokumente, kirju ja muud. Maja ise on õige väike, kahekordne, väikeste paaris akendega ja ajahamba surumisel juba veidi viltu vajund. Maja ees on väike aiake. Ehitusse pääseb laiast kahepoolega uksest, mille ühel küljel on veel säilind vanaaegne rauast koputis — meie elektrikella esiisa. Ukse kohal on seinasisse lastud metalliplaat, millele tähendatud, et selles majas sündis aastal 1685 Joh. Seb. Bach. Maja alumisest korrast käib läbi koridor, millest paremat ja pahemat kätt kummalgipool üks ruum. Bachi ajal oli loomatall, teine ait; käesoleval ajal on üks neist ruumidest esialgul veel tühi, kuna teises on sisse seatud Bachi ajajärgus tarvitusel olnud muusikariistade muuseum. Otsekohe Bachi e n e s e muusikariistu siin ei ole. Maja teisel korral on köök ning viis tuba. Köök, elutuba („Wohnzimmer“) ning magadistuba on säilind, tänu peasjalikult ühe Bachi poja, nimelt Philipp Emanuel Bachi hoolitsusile, kogu oma väga lihtsa sisseseadega. Eriliselt suurt mõju avaldab Bachi pühik, s. o. tema sündimistuba, kus muuseas on säilind tema hääl, kaetuna helesinise, valgete joonistustega tekikesega. Sama toa aknal aga näeme avat piiblit, mis oli Bachi alaline ning lahkumatu kaaslane kogu tema eluteel. Ülejäänud kolmes toas andis Bachi isa muusikatunde ja harrastas mitmesugust ansamblimängu. Samas elasid ta õpilased. Praegusel ajal on üks neist tubadest pühendatud ainult Joh. Seb. Bachile (dokumendid, kirjad, manuskriptid, tema kompositsioonide esikväljaanded, portreed jne.), teine — muusikategelasile tema järeltulijate ning sugulaste hulgast, s. o. teistele Bachidelle, ja kolmas tema eelkäijaile,

kaasaegseile ning õpilasile. Teiste sõnadega — nad moodustavad kolm väikest erimuuseumi, mis siiski omavahel lähedas ühenduses. Peale selle on veel paigutatud mitmesse kohta neli suurt kappi meistri helitöödega — algupäraste käsikirjadena või faksimiledena ja tema kohta käiv kirjandus.

J. S. Bachi sünnimaja Eisenachis

See oleks siis see lihtne, vähenõudlik sissesead ja ümbruskond, milles sündis ja veetis lapsepõlve aastad Bach, see suurvaim, kes muusikaajaloos on etendand kolossalseima osa, ainulaadse omal alal, mitte kellegagi võrreldatava. Sellest tagasihoidlikust ja väiksest, kuid terveist muusikalisest algallikast voolasid pärastpoole välja lõpmatamad helijoad kõigi maailmakaarte poole ja, kosutavalt niisutades pooleteismetuhande aastast keskaja muusikat, andsid elujõudu muusika edaspidiseks õitsenguks uute aastarühandate kestel.

Uus kogu koorilaule.

Neil päevil ilmus trükist helikunstnik R. Pätsilt uus kogu segakoori laule. Kogu koosneb kolmest rahvaviisi väljatöötusest: 1) Milles ei laula neio? (Humoresk); 2) Uinulaul ja 3) Saja, saja vihmakene.

Hind 35 senti. Pealadu „Päevalehe“ raamatukauplus, Tallinna.

*

• **Miina Hermann:** Isamaa laulud. Koguväljaande I osa. Eesti Kirjastuse Ühisus „Postimehe“ kirjastus, Tartus 1928. Sisaldab 58 leheküljel 15 laulu segakoorile. Hind ?

Koorilaulu ajaloost Keila kihelkonnas

Ed. Lahesalu

Koorilaul hakkas ärkamisajal ka Keilas edenema. Üks esimestest koorilaulu edendajatest Keilas oli Keila kirikuõpetaja M. W. Fick, kes oli väga muusikaline inimene. Oli suur klassikute austaja, mängis väga hästi klaveril ja oreil Bach'i, Beethoven'it j. t. Nende eeskujul kirjutas ta 1872 a. sümfooniat klaverile 4 käele. Keegi Tallinna orkestri flöödimängija Bergmann seadis selle autori näpunäidete järel orkestrile ja teos kanti ette osalise menuga Tallinnas ja Tartus. Teist korda kanti sümfooniat parema orkestri poolt ette Tallinnas supelussalongis 1883 a. kitsamale ringkonnale ja võeti vastu heatahtlikult. Käsikirja ta paigutanud Tallinna provintsiaalmuuseumi, et ehk tulevastel põlvedel on huvitav näha, mida üks asjaarmastaja ilma suurema muusikalise hariduseta on suutnud luua. Tema loodud võimalikkudest lauludest on leida K. A. Hermann'i 1895. a. „Laulu ja mängu lehest“ „Peotäis maamulda“, „Leerilaste õnnistamise päeval“ ja ilmalik laul „Mu isamaa on minu arm“.

Ta asutas umbes 1865 a. Keilasse esimese meeskoori, milles laulsid Keila kihelkonnas töötavad koolmeistrid ja teised paremad meeshääled. Lauluharjutusi peeti kirikumõisas pühapäeviti peale jumalateenistust. Koor esines tähtsamatel pühapäevadel kirikus.

Esimese segakoori Keilasse asutas Jakob Maaberg 1876 a., kes sel ajal oli Kahari talus sulaseks; oli 15 aastane ja laulis ka juba Ficki meeskooris. F-ilt sai ta selleks äratust ja juhatust. Maabergi koor oli 16—17 liikmeline ja lauljad olid kokku kutsutud pea tervest kihelkonnast. Lauluharjutusi tehti Nähveti talus, Ohtu koolimajas ja Maeru külas. M. õpetas laule alguses mollipillil, pärast harmooniumil. Esimest korda esines koor Keila kirikus surnute mälestamispühal 1877 a. Kirikuõpetaja Fick lasi aga koori eelmisel pühal enesele ette laulda, et näha mis poisike on suutnud õpetada. Laule ära kuulates jäänud nendega rahule.

Maabergi koor oli ümbruskonnas ja ka kaugemal õige suures lugupidamises. M. käis oma kooriga mitmel ülemaalisel ja maakonna laulupidudel, niisama esines Tallinna „Estoonia“ ja „Lootuse“ seltsi pidudel ja ka Haapsalus. Kohapeal andis sagedasti ilmalikke ja võimalikke kontserte; koor laulis tähtsatel pühadel kirikus ja ka surnutele, saades mõisnikusoost surnule laulmise eest ikka oma paarkümmend rubla. Selleaegne Eesti kuberner vürst Schachovskoi, olles Keilas, lasknud M. kooril enesele ette laulda. Laul meeldinud talle nii, et lasknud kutsuda Maabergi ja väga hea häälega sopraani L. enese juure Tallinna ja käskinud neid enestele midagi paluda. L. palunud, et kubernerihärra vabastaks tema venna, kes Poolamaal kroonut teeninud. Et seesuguse palve täitmine kubeneri võimupiirkonda ei kuulunud, siis ei saanud L. midagi, aga M.,

kes kingituse määramise kubeneri enese hooleks jätnud, saanud 50 rubla.

Juba oli muusikaliste võimetega isikuid ka teistes kihelkonna nirkades. Nii asutas Juh an K ä ä r t, kes praegu veel Tallinnas elab, 1880. a. Rannamõisa laulukoori. Laulukoorid olid veel: Tuulas — juhataja Laube, Valingul — juhataja Soon, Joal — juhataja Melles ja Väänas — Karell. Kõik need koorijuhid olid elukutselt kooliõpetajad. 1889. a. asutas üks Maabergi koorilüige, talupere-mees Peeter Erlenheim, Tuula külasse laulukoori.

Nii võttis muusikaline elu Keilas hoogu. Selletõttu läks J. Maabergil korda juba 1885. a. korraldada esimese Keila laulupeo Keila-Udriku mäel, millest võtsid osa lähemast ja kaugemast ümbrusest 19 laulukoori üle 200 lauljaga ja üks pasunakoor. Juhatas laulupidu K. T ü r n p u.

Teine Keila laulupäev peeti Keila Udriku mäel 1895. a. Osa võtsid 15 laulukoori (Tallinna „Estoonia“ seltsi koorijuhid Bergmanni juhatusel. Selle laulupäeva korraldas juba Keila Laulu ja Muusika Selts, mis asutati 1890. a. Asutajad liikmed olid: J. Maaberg, T. Regastik, H. Kasberg, J. Tamberg ja teised.

Kolmanda Keila laulupäeva korraldas L. M. Selts Keilas, Piepenbergi aias 1897. a. Osa võtsid 13 laulukoori ja 1 pasunakoor (Jürist). Juhatas meeskoore D. O. Virkhaus, segakoore J. Maaberg.

Neljanda Keila laulupäeva Laulu ja Muusika Selts pani toime 1898. a. samuti Piepenbergi aias. Osavõtjaid laulukoore oli 7. Juhatas O. Virkhaus. Sellel laulupäeval esines seltsi oma puhkpillide koor esmakordselt. Koor asutati eelmisel aastal ja muusikariistad tõi, nagu paljudele teistelegi kooridele Eestis, D. O. Virkhaus.

Need ülalnimetatud laulupäevad korraldas Laulu ja Muusika Selts koorijuhid Maabergi eestvõttel, kes seltsi asutamisest saadik juhatas seltsi laulukoori ja missuguses kooris M. endised lauljad edasi laulsid.

Nii elati üle ajajärk, kus tõesti tunti suurt huvi laulu vastu ja kus kontserdid alati tõmbasid suurel hulgal kuulajaid kokku. Mõjus ka veel see kaasa, et koorilaul oli siis veel haruldane asi ja muid pidusid ei korraldatud.

Sellele järgnes vaiksem ajajärk Keila koorilaulu ajaloos. Laulu ja Muusika Seltsi koori tublidus hakkas kahanema. Vanad lauljad ei suutnud enam kauge maa tagant (lauljad olid, nagu juba eespool tähendatud, mitmest kihelkonna nurgast) lauluharjutustel käia, hääled vananesid, aga uusi nooremaid lauljaid ei olnud koori astumas. Maabergil enesel nähtavasti hakkas vaimustus asja vastu sarnases olukorras jahtuma. Tehti harva lauluharjutusi ja pidudel lauldi ikka vanu enneõpitud laule. M. oma kooriga sattus ikka rohkem tahaplaanile ja tekkisid teised paremad koorid nooremate lauljatega. Aga ei leidunud siiski tegelasi, kes laulu alal veel mõne laiaulatuslisema ettevõtte etteotsa oleks asunud. Kerkisid ka 1905. aastaga

ued küsimused päevakorrale. Asutati 1907. a. Keila Haridusselts, mis pidas üleval emakeelset kooli. Ettevõtlikumad seltskonnatege- lased olid ametis pidudega koolile sissetulekuid soetamas ja kogu seltskonna tähelepanu oli koondatud koolile. Küll katsus veel Lau- lu ja Muusika Selts Maabergiga eesotsas 1909. a. kihelkonna laulu- päeva korraldada. Ümbruskonnast koore osa võtma ei ilmunud, peale mõne seltsi enese laulja. Ilmus ainult Ärtise koor Tallinnast ja laulupäev äpardus.

Keila alevikku tekkis esimene laulukoor 1907. a. Haridusseltsi asutamise- ga. Haridusseltsi laulukoori esimene koorijuht oli G. T r e u m a n n. Kui T. ameti maha pani, juhatas koori Haridus- seltsi kooliõpetaja T u u l i k. 1909. a. asutas G. K u l p Tuletõrju- jate seltsi koori, kuhu pärast osalt ka Haridusseltsi lauljad üle tulid, kui H. Seltsi tegevus soiku jäi.

VII üldlaulupeo aastal 1910 leiame Keila kihelkonnas järgmised laulu- ja pasunakoorid, millest mõned laulupeo tõttu ellu kutsuti, pä- rast aga jälle tegevuse lõpetasid, ja nimelt: Saku Lauulu- ja Mängu- seltsi sega- ja pasunakoor — juhataja H. Marmor, Valingu segak. — J. Toomann, Keila segak. — V. Tuulik, Keila Lauulu ja Muusika Seltsi segak. J. Maaberg, sama seltsi meeskoor — P. Erlenheim,

.....

Koorijuhid levitage „Muusikalehte“! Aastatellimine maksab ai- nult 1.20 senti, Laul. Liidu liigetele 1 kroon. Kõige odavam ja loe- tavam ajakiri Eestis.

.....

Keila alevi segak. — G. Kulp, Ohtu segak. — J. Paas, Väana-Viti meesk. — H. Maksim, Harku sega- ja meeskoor — M. Rahamägi, Harku pasunakoor — A. Korsen, Habersti segak. V. Liliental.

1911. a. asutas kooliõp. H. Kuuli Lehola külasse laulukoori. Koori juhatamas käis Keila alevist aga G. Kulp. Järgmisel paaril aastal juhatas seda koori nende ridade kirjutaja.

Külakooridest, enne ilmasõda, suuremat tegevust avaldas Äes- mäe koor kooliõp. J. Villbergi juhatusel. V. kui osav koorijuht pani toime oma kooriga üksi ja teiste kooridega ühiselt nii mõnegi vaimuliku kontserdi Keila kirikus.

Siis on alevis muusika alal tegutsenud köster A. Reinvaldt, koori juhatahes ja korraldades vaimulike kontserte.

Pasunakoori mängu edendas Keila alevis Keila kroonu algkooli õpetaja A. Kutser, kes juhatas 1912. a. asutatud Tuletõrje Seltsi pasunakoori. Lauulu ja Muusika Seltsi pasunakoor oli siis juba hin- gusel, kuna riistad müüdi ilmasõja ajal ühele Keilas asuvale Vene polgule.

Hilisema aja Keila muusikaelu hindamine ei ole nende ridade ülesanne.

Märkeid eelproovidelt

Juhan Aavik

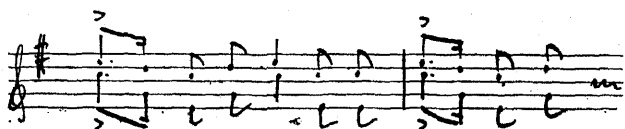
Jatkates omi märkeid, võtame kõne alla järjekorras oleva laulu — Lüdigi „Rändaja“. See eestkätt elav, rõõmsameeleoluline laul käsitab ilusat kevade tunnet anduva soojuse ja üleva hõiskega, mis lõpuks muutub palavaks armastuseks kodumaa vastu. Omalt ehituslaadilt lihtne ja seega ettekande pooldest kergemate liiki kuuluv, meeleolult aga südamlilik laul võib vastava otsekohese, sooja tundelise tõlgitsuse läbi saavutada õige head mõju ning luua ilusat elevust. Selleks peab aga ettekandel peale tehniliste nõuete täpse sooritamise suurt rõhku panema just meeleolulisele küljele — õigetele otsekohestele tunnetele, puhtale, südamlisele andumusele. On aga selge, et ei või enne viimast saavutada, kui pole puhas töö tehtud esimeses — s. t. laul tehniliselt täiesti kätte õpitud, millist alg-tõde võib toonitada küll iga laulu kohta. Teeksin nii ühe kui teise külje kohta eelproovidelt saadud tähelepanekute järele järgmiseid puudusi loetlevaid märkeid:

Algtempo võetakse liiga pikalt ja kohmakalt, kuna laul nõuab kerget, elavat liikumist, nagu ka algul öeldud. Sopranid ja aldid algavad väga ükskõikselt — isegi nukralt ning laulavad esimese lause täiesti ühesuguse dünaamilise jõuga — nii umbes *mf* ja *f* vahel, kuna aga tarvis on alata *piano*, tundega, millest hoovab rõõm ja armastus ja mida aitab hästi väljendada lause lõpul olev väike paisutus; basside ja tenorite sisseastumisel sama motiiviga muutub see paisutus suuremaks ning saab hõiskavaks kevade hümniks. Nii siis järkjärguline tõus koguni tasasest *pianost* suure juubeldava fortissimoni. Sarnane mõjuv tõus õnnestub aga ainult siis, kui on algul täieline *piano* ja kindlasti läheb nurja siis, kui see *piano* puudub, sest kuhu sa siis ikka paisutad, kui algul juba on pool *forte* — pole enam kuhugi paisuda, sest *fortel* on oma piirid, millest üleminna ei saa. Mõjuv tõus avaldub just kontrastis; mida kaugemal sarnase kontrasti piiripunktid üksteisest, seda suurem paisutus, seda mõjuvam tõus. Peab tähendama, et sellel alal väga palju patustatakse mitte ainult asjaarmastajate vaid sagedasti ka elukutseliste juures. Ega muidu kuulus omaaegne Saksa dirigent Hans Bülow ei ütelnud selle kohta paradoksaalse lause, mis tundub esiotsa imelikuna, kuna juurdlemisel see osutub kindlaks, puhtaks tõeks. Ta ütles: „*crescendo* — see on *piano*, *diminuendo* — see on *forte*!“ Te kõik küsite: „kuidas nii?“ ja ma vastan selle peale: „Just nii!“

Harilikult on nii, et kui mängija ehk laulja silmab noodil sõna *crescendo*, siis hakkab ta kohe paisutamist pingutama ja ei pane tähelegi, et ta selle juures liialdab — võtab kohe kaunis tugevasti — *forte* ja paisutus ongi mokas — pole kuhugile enam paisuda; samuti silmates sõna *diminuendo*, hakkab ta järsku kahandama ning

sattub jällegi tähelepanemata korraga tasaseks ja nii on ka kahanemine mokas. *) Selle pahe vastu ongi Bülov'i sõna rohuks: crescendo on piano — see rõhutab eriti, et paisutuse algul pead täiesti piano tegema ja alles siis hakkad vähehaaval paisutama; samuti — diminuendo — forte rõhutab, et kahanemise algul pead olema täiesti jõuline ja alles siis hakkad järkjärgult kahandama. Seda paradoksaalset kuid täiesti elulist õpetust soovitaksin igale dirigendile oma lauljatele-mängijatele sisse istutada, siis saavutaksime dünaamilistes vahetades palju paremaid, mõjuvamaid tagajärgi.

Kõnesoleva laulu ja lause juure tagasi tulles peab tähendama, et on väga tähtis rõhkude ja punktidega nootide täpne sooritamine, mida tehakse sagedasti väga puudulikult:

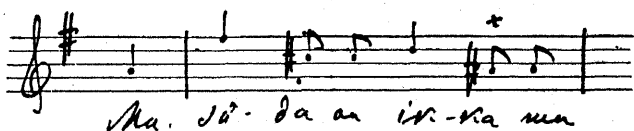

Need takti algusel olevad punktiga noodid tarvis kindlasti välja pidada ja rõhutada, mitte lohisedes laulda.

Lause lõpp „ja vaibaga ehib end põline paas“ tikub enamasti kõlama ebapuhtalt, mis tuleb peamiselt sopranite vajumisest oma kõrget, kauapeetaval noodil fa diees; iga soprani laulja ei saa nähtavasti seda vabalt võtta ja eriti veel suurt fortet lauldes laskuvad mõned alla, kiskudes ka teisi kaasa ning rikkudes sellega täiesti selle muidu mõjurikka koha. Soovitaksin sellevastu abi leida järgmiselt: Kolmel alumisel häälel — bassil, sopranil ja aldil eriti laialt ja tugevasti rõhutada seda kohta, nii et mõjuva forte sooritamine jääks peamiselt nende häälte hooleks, kuna neis on vaid meloodilised käigud (esimeses taktis bassis, teises tenoril ühes aldiga); selle juures võiks sopran olla oma kõrge fa-dieesiga tagasihoidlikum, kuna see kõrge heli nii kui nii hästi kuuldav; tagasihoidlikult lauldes suudab sopran seda kõrget nooti vabamalt võtta ning õigel kõrgusel püsida ja teiseks võimaldab tagasihoidlikkus soprani lauljatel ka alumisi meloodilisi hääli paremini kuulda, mis omakorda sunnib teda õigel intonatsioonil püsima. Nii siis tuleb ebapuhtus just soprani langemisest, sellepärast oldagu seal tagasihoidlik, — see annab hea maheda, puhta kõla, kuna suur forsseerimine (ülejõu pingutamine) teeb soprani sellel kõrget noodil kogu ni kalgiks ja suurendab seega ülalmainitud pahet. On seda kohta niiviisi eraldi mõni kord läbi võetud ja üleminek mi-fa diees kõigis hääldes (53 lehek. lõpp ja 54 algus) ka täiesti kindlalt ning puh-

*) Viimane pole üldiselt küll nii silmapaistev, kuid crescendo juures on asi peaaegu alati nii — seda võib iga dirigent oma praktikast tõendada.

talt võetud, siis on ka puhas intonatsioon käes. Nüüd võetagu juba terve lause, alates „siis laulavad linnud“ eriti pikemas tempos ning nõnda saabub püüdliku mõnekordse harjutamise järele varsti puhas intonatsioon ka nõuetavas tempos. Laia ritenuto ja kõla külluslike fermaadiga lõpeb see esimene laulu osa. Teine osa algab lühikese motiiviga, mida üksikutes hääldes järjekorralise sisseastumisega imiteeritakse — esiti bass, siis tenor, alt, lõpuks sopran. Ka siin patustatakse niihästi dünaamikas kui tempos. Harilikult astuvad siin bassid sisse koguni laisalt, karedalt ja labaselt, kuna see olgu esiteks piano — nagu pool saladuslik-õrnalt, tempolt sama kerge, kui laulu algus ja veenva diskreetsusega ettekantud. Teevad bassid selle alguse nõudekohase väljendusega, siis järgnevad sellele vastavalt ka teised hääled. Ühtlasi tuleb siin ilusasti teha ka väikseid paisutusi, mis esinevad, algades tenoriga iga hääle sisseastumisega — iga järgmine eelmisest natuke suurem. Kuid kogu see paisutus üle paraja, täiuslike mezzoforte ei lähe ja lõpeb sõnadel „kevade viis“ ilusa diskreetse diminuendo'ga. Nüüd algab pikem tõus, mis vaimustavate hüüetega paisub koduarmastuse hümniks „mu süda on ikka mu kodusel maal“; see on ühelt poolt igatsev armastuse hüüd kodule, teiselt tundub aga selles ka selle kaotamise valu, mida kujukalt illustreerib minööri kaldumine ja dünaamiline vaibumine sõnadel „kodusel maal“ (lhk. 55, II r. lõpp). Kuid siis puhkeb uus koduarmastuse hõisk — eelmisest veel spontaansem ja veenvam, mis lõpeb laia, ilutseva ritenutoga. Siin olgu nüüd kõik hääled kõlaküllaliselt täis igatsevat tundelist kirge. See kõlagu puhtalt, heledalt, kristallselgelt ja vabalt, nagu püha, hingeline palve. Mingisugust forsseerimist ei tohi siin olla. Olgu juhitud tähelepanu kahele aldile viimases reas mis koos soprani ja tenoriga moodustavadki selle ülalmainitud hele-puhta, kristallsärava tundelise puhangu. Olgu ka veel eriti allakriipsutatud üks defekt — puudus sopranis II rea I taktis (märgitud X).

See la-diees on ikka natukene kõrgem sellest, mis ta peab olema. Tehtagu siin sopraniga üksikharjutusi, kuni see täitsa puhtalt kõlama hakkab.

Viimane osa laulust on algusosa kordumine, ainult selle lisandusega, et tenor alguslauses teeb heliredeli taolise ülesmineva meeloodilise käigu, mida tuleb sooritada vastava kõla ja elevusega. Samuti on eelmise moduleeriva lõpulause asemel uus lõpulause pea-

helistikus, mis veel kord paneb helisema kodu armastuse südamlised noodid. Lauldagu ka see osa elamusriikka tundega, allakriip-sutades lõputaktis jagunevate altide kõlalist tähtsust ning väljendades kogu lause kõlaküllast tunderomantikast, mis ikka ja ikka jälle koju igatseb.

oo

„Romeo ja Juulia“ Estoonias

24. jaanuaril 1928 a.

Charles Gounod (1818—1893) on üks silmapaistvamaid prantsuse heliloojaid XIX sajandis.

Eialgu tegutses ta vaimuliku muusika alal, komponeeris messe, requieme, kantaate. Vaimuliku muusika mõju oli Gounod'i religioositeedile. sedavõrd sügavasti mõjunud, et ta tundis kalduvust vaimulikule seisusele. Kuid lähem tutvus Schumanni ning Berlioz'i loominguga muutis ta ilmavaadet, ta pöördus tagasi kodanlisse ellu ning hakkas komponeerima oopereid.

Ta on komponeerinud 12 ooperit, kuid neist on ajahambale vastu pidanud ning läbilõõnud vaid kaks. Need on „Faust“ — ning „Romeo ja Juulia“.

Oma ooperitega „Faust“ ning „Romeo ja Juulia“ pole Gounod küll midagi uut, omapärast ning püsivaväärtuslikku annud, kuid oma viisirikka ning otsekohese-tabava muusikaga, esijoones armastussteenides, kus avaldub tema meisterlikkus heliloomises ning muusikalises maitses, ning enam-vähem järjekindla ning usutava dramaatilise arenguga on ta mainit ooperid väga armastatud ning populaarsed. Nad on ka tänuhulka lauljaile kirjutatud, — sest ooperid on jagat numbritesse, numbrid aariatesse, duettidesse. Kuid orkestrile on ta annud suuremaid ülesandeid kui seda tavaliselt tehti.

Vast siin on ta võtnud pisut eeskuju omalt suurelt kaasaegselt Richard Wagnerilt. Kuid sedagi õige napilt.

„Faust“i on Tallinnas palju korde mängitud. Ta on meie publikule väga armastatud oma lüürilis-romantilise sisuga ning viisirikka muusikaga. Nüüd toodi „Estoonia“ lavale ka „Romeo ja Juulia“. Arvan et „Romeo ja Juulia“ püsib kaua „Estoonia“ laval — sest ta on ka suurele publikule arusaadav nii sisult kui ka muusikaliselt — ta on haruldaselt võluv ning mõjuv otsekoheses mõttes. „Romeo ja Juulia“ on suur traagiline armastus duett, mis kõlab läbi nelja vaatuse.

Pea osi laulsivad „Estoonias“: Juuliat — Olga Mikk-Krull ja Romeot — A. Vismann.

Olga Mikk-Krull andis kauni uskumapaneva Juulia nii muusikaliselt kui lavaliselt. Ta oli suutnud sügavalt läbi tunda seda kaunit osa. Võrdlematut tundeilu ning armastust helises igast noodist! Nii palju naiivsust esimesel koh-tamisel — nii palju armu ning soojust kuulsas palkoni stseenis, ja nii palju valu viimsel lahkumisel — haukabelis. Ja kas ei tiivusta Juulia kaunis osa igat tõsist kunstnikku? Tiivustab! Seda tõendas oma lauluga ning mänguga meile Olga Mikk-Krull.

Keila kihelkonnas. Ta ei pidanud raskeks käia õhtuti 7 versta takka lauluharjutustel, tehes päeval talusulasena talus tööd.

1880. a. asus M. Keila kiriku lähedale (Keila alevikku siis veel ei olnud) pagari juure esiteks õpipoisiks, pärast selliks. Nüüd avanesid M. paremad võimalused laulu edendamiseks ja ta koor arenes tubliks kooriks, mis ei teinud Keilale häbi ka esinedes Tallinnas. Varsti läks tal korda korraldada esimese Keila laulupäeva, millele siis järgnesid teine, kolmas ja neljas.

Ühe M. poolt loodud vaimuliku laulu võime leida K. A. Hermannini „Laulu ja mängu“ lehest.

Jakob Maaberg

Ka raamatute lugemist on ta rahva seas aidanud edendada. Asutas 1883. a. Keilasse esimese laenu-raamatukogu, mis leidis laialdast tarvitamist. Oli ise aga kõige suurem raamatute tarvitaja, sest püüdis raamatute abil oma teadmisi täiendada.

Abielludes oli vahepeal umbes 20 a. taluperemeheks Väänas, „Tedre“ talus. Asus 1912. a. elama Keila alevikku, kus avas pagari-äri ja toiduainete-kaupluse. 1916. a. pidi ta aga äri ära andma, sest silmahaigus läks halvemaks. Ta jäi 1918. a. täiesti pimedaks ja sai 1920. a. veel jalgade halvatus. 1923. a. saadik elas ta pimedana ja halvatusena oma õemehe juures Lehola külas „Villemi“ talus. Töö-hoolekandeministeeriumilt ja Keila vallavalitsuselt sai ta väikest toetust. Ühekordset toetust sai ta ka Eesti Lauljate Liidult.

Nüüd on see mees, kes omal eluajal nii palju Keila muusikaelu edendamiseks teinud, elavate hulgast lahkunud. Ta suri 11. jaanuaril 1928. L.

Rahvusvaheline helitööde võistlus 1928. a.

Franz Schubert'i 100 aastase surmapäeva puhul korraldab Columbia Graphophone Company Ltd., London, sümfooniliste helitööde rahvusvahelise võistluse.

Osavõtmine vaba kõigile. Võistlejad algupärased sümfoonilised tööd, mis pühendatud Schubert'i mälestuseks. Heliloojatele on lubatud kas täiesti algupärane töö saata, ehk kasutada Schubert'i teemisiid ja motiive. Pole ka võetud võimalus Schubert'i „Lõpetamata Sümfoonia“ lõpetamiseks.

Auhindadeks on Columbia Graphophone Company poolt 4000 Inglise naela.

Osavõtjad riigid on jagatud 10 gruppi, igale gruppile oleks:

üks I auhind — 150 Ingl. n.

üks II „ — 50 „ „

üks III „ — kiituse kiri

Peale nende auhindade on kõikidele gruppidele üks rahvusvaheline auhind 2.000 Ingl. naela suuruses kus võistlejad kõik ülaltähendatud 10 grupis auhindastatud 30 tööd.

Võistlusest osavõtmine on lubatud igale ühele järgmistest riikidest, mis järgmiselt gruppidesse jagunevad:

1) Austria, Ungari, Jugo-Slavia, Tshehho-Slovakkia ja Rumeenia.

2) Taani, Rootsi ja Norra.

3) Prantsusmaa, Belgia ja Helveetsia.

4) Saksamaa ja Holland.

5) Inglismaa.

6) Itaalia.

7) Poola, Eesti, Läti, Leedu ja Soome.

8) Hispaania ja Portugaalia.

9) Venemaa.

10) Ameerika Ühendatud Osariigid.

Võistlus on avatud käesoleva kirja kätte saamisega ja tööde vastuvõtmine lõppeb 31. märtsil 1928.

Iga osavõtja võib võistlusel mitte enam, kui kahe tööga esineda.

Kõik tööd olgu esitatud varju nime all ja iga töö, mis kannab mõnda märki, mille abil osavõtjat ära tunda võiks, kõrvaldatakse võistluselt.

Iga osavõtja, kes töö sisse saadab, tunnistab sellega kõik tingimused, mis ülesseatud ja alistub täielikult jury otsustele.

Igale tööle tuleb juure lisada külgeseotud varjunime kandev ümbrik, mis täiesti läbi paistmatu ja kinni pitseeritud peab olema ja võistleja nime ja aadressi sisaldab.

Võistlejad tööd saadetakse tagasi peale võistluse lõppu ainult töö omaniku erilise nõudmise peale, kui postikulud juure lisatud on.

Juryl on õigus osta ka üksikuid osi töödest vastava tasu eest.

Iga gruppi jury koosneb 5 valitud liikmest, võimalikult kolm heliloojat ja kaks dirigenti. Jury liikmetel pole lubatud võistlustest osavõtta.

Iga gruppi jury valib oma gruppist 3 kõige paremat tööd, millede vahel tulevad jagamisele eelpool nimetatud 3 auhinda (£ 150, £ 50, kiituskiri).

Peale selle saavad need 30 auhindadega kroonitud tööd läbivaadatud rahvusvahelise jury poolt, missugune koosneb 11 liikmest: igast gruppist üks ja peale selle veel 1 liige die Gesellschaft der Musikfreunde in Wien. Tähen-
datud jury valib nendest 30 tööst kõige parema, missuguse teose loojale rahvusvaheline auhind £ 2000 annetatakse.

Kui rahvusvahelise auhinna võitja on määratud, antakse luba nende 30 teose mängimiseks ainult Columbia Graphophone Co.

Auhindadega kroonitud teosed on Columbia Graphophone Co. omandus ja maksetakse nende autoritele hariliku tasu nootide ja platede müügi pealt.

Eesti osavõtjad peavad oma teosed saatma Poolamaale,

Society of Polish Art,

Rue Trebacka 4.

Varssav.

kelle juhatusel ja vastutusel võistlused VI gruppis peetakse.

Osavõtjad teosed peavad olema algupärased, mitte lühendatud ja varem ilmunuta. Partituurid olgu selgelt tindiga kirjutatud.

Auhinnad maksetakse välja Columbia Graphophone Co. Ltd.

oo

Kroonika

Rodumaa

Pasunakoorige instruktor ametisse.

Pasunakoorige mäng on võrreldes varematega tagurpidi läinud. Uusi pasunakoorige ei asutata või tehakse seda väga harva. Peataktist: kohapeal pole asjatundlikku muusikameest, kes orkestri algusest peale kindlasti kätte võtaks. Teiseks kui orkester asutatakse, siis tekitab raskusi pillide muretsemine, repertuaari küsimus, pillidega ümberkäimine jne. Et nende puuduste kõrvaldamisele osaliseltki kaasa aidata, otsustas Lauljate Liit palgalise instruktorige ametisse panna. Vastava kuulutuse peale ajalehis esitati tähendatud kohale seitse sooviavaldust. Lauljate Liidu juhatus seitsmest kandidaadist valis välja hra Rudolf Ertis'e Tartust. R. Ertis on puhkpilli orkestrites kauemat aega tegev olnud. Alguses kornetistina kaasa mängides, hiljem juba ise orkestreid juhtides. Sellest küljest on R. Ertis'el hea praktika seljataga. Viimasel ajal juhtis hra Ertis Tartu kaitsemaleva orkestrit.

Uus instruktor asus ametisse 20. jaanuarist s. a. arvates. Tema ülesandeks on kohapeale sõita ja orkestrite tööd tegelikult juhtida, andes seletusi juhtidele, kui seda tarvis, ja orkestrantidele pillide käsitamises. Esiialgu loomulikult seisab instruktorige töö peaaesjalikult juhataste andmises üldlaulupeo kava ettevalmistamiseks. Edaspidi juba seatakse kokku üldine pasunakoorige instrueerimise kava.

Kuna instruktor enne üldlaulupidu ei jõua kõike orkestreid üksahaaval läbi käia, siis sõidab ta esialgu välja ainult nende orkestrite juure, kes instruktorige juhatusi hädasti vajavad.

Orkestreid, kes soovivad, et instruktor kohale sõidaks, teatagu sellest Lauljate Liidule või instruktor R. Ertis'ele (Tartu, Lai t. 1—3.) otsekohe.

Üldlaulupeo eelproov Valgas.

IX üldlaulupeo eelproov oli Valgas pühapäeval 22. jaan. „Säde“ saalis J. Aavik'u juhatusel. Elava osavõtu ja võrdlemisi hea ettevalmistuse tõttu läks eelproov hästi korda ja tulemustega võib rohkem kui rahule jääda. Üksikud puudused, mis proovil selgusid suudetakse järelejäänud aja jooksul kindlasti ära parandada. Lauljate ja koorijuhtide tuju on optimistiline. Sarnastel oludel võib loota täiesti soliid esinemisvõimet Valga ringkonna kooridelt eeloleval laulupeol. Jänu tehtud töö eest ja jõudu edaspidiseks!

Keilast.

Pühapäeval, 22. jaanuaril s. a. oli Keila Laulu ja Muusika Seltsi peakoosolek. Surma läbi lahkunud endist seltsi koorijuhti J. M a a b e r g'i mälestati püstitõusmisega.

Seltsi tegevus 1927 a. oli elav. Peeti ära 15 juhatuse ja 1 peakoosolek. Selts peale laulupäeva korraldas mitu piduõhtut muusikalise eeskavaga. On asutatud mandoliinide koor. Viulikoos mängijate vähesuse tõttu katkestas ajutiselt tegevuse.

Kassa läbikäik läinud aastal oli 2,533 kr. 24 senti. 1928 a. eelarve seati 643 kr. 27 s. peale tasakaalu.

Tegevuskavas on ette nähtud ühe suurema kontserdi toimepanemine, orkestri täiendamine j. m. Endine juhatus valiti täies koosseisus tagasi: esimees B. Regastik, esimehe abi K. Brehm, kirjatoimetaja prl. A. Rosin, kassahoidja E. Isok ja varahoidja A. Hübner. Revisjoni komisjoni pr. J. Mäng, A. Miljan ja G. Kulp.

Kontsert-pidu Rakveres.

Rakvere naisselts „Koidula“ korraldas 29. jaan. käsitöölise seltsi saalis kontsert-peo. Kava koosnes õpet. seminari segakoori lauludest muusikaõpetaja E. Mesiäse juhatusel, pr. Vender-Tuttelbergi ja hr. Feldmann'i (alt ja tenor) ning viulistik R. Peenemaa sooloettekannetest. Peab avameelselt märkima, et oma tasapinna poolest olid muusikalised ettekanded väga erineva kunstilise väärtusega. Pr. Tuttelbergi häälimises registris on rohkem alal hoidunud, kõlab jõuliselt, jääb aga kõrgemal abituks ja puiseks. Ka ei olnud rahuldav eestikeeles ettekantud laulude foneetiline külg. Hr. Feldmann on asjaarmastaja, kelle laulukool nagu oleks pooleli jäänud, seda tunnistab isesugune ebameeldiv vibrato-tremolo keskimestes toonides ja laiad, katmatud vokaalid, mis eriti üleval kõrva torkasid. Ka kaasmäng (pr. V.-Tuttelberg) jättis soovida.

Kui üle 100-liikmeline koor astus väiksele „Käsiku“ näitelavale, oli see viimse võimaluseni täis tuubitud. Kuid noorte laul kõlas siiski värskelt. Kanti ette peaausjalikult eeloleva laulupeo laule. Eriti suurt huvi pakkus publikule J. Aaviku „Kuidas sõitu sõidetakse“; nõuti selle kordamist. Publikumi nõudel lisapaladena ettekantud lauludest kippus J. Simmi „Kodu viis“ millegipärast paiguti logisema, kuigi koor hoolega ametis oli.

Kontserdi tõmbenumbriks oli Robert Peenemaa, Tartu kõrgema muusikakooli viiuliõpetaja. Seda noort Eesti viiulivirtuoosi peetaksegi Rakveres nagu omaks meheks. Ta on siin varemgi mitu korda esinenud ja alati suutnud võita kuulajaskonna poolehoiu täiel määral. Nii oli ka nüüd. Aplodismendid ei tahtnud lõppeda. Peale eeskavas märgitud Vieux-temps'i „Réverie“, Paganini „Etüüdi nr. 24“, Kreisleri „Caprice Viennois'i“, Glasunovi „Meditation'i“ ja Sarasate'i „Fausti“, tuli anda ka lisapalasisid. Selleks Järnefeldi „Hällilaul“ ja Drdla „Souvenir“. Kuulajaid kütkestas tema mängus kord ilus toon, kord harmoonilised passaasid ja virtuositeet.

Kunstnik Peenemaa kordaminekule aitas tähelepanuäratavalt kaasa klaveri juures Tartu kõrg. muusikak. vanema kurs. õpilane hr. A. Redlich, pr. Brosse klassist. Paistab nagu ta oleks vana vilunud saatja. Nende vahel valitses täieline üksmeel. Ansaambl oli hea. Isegi „Käsiku“ vana klaver, nagu hakkas uuesti elama.

Virgula.

Väljamaa

Prof. Alfred Glehn surnud.

Tuntud violoncellist ja pedagoog prof. Alfred v. Glehn suri 69 a. vanuses grippi järelduel. Prof. Glehn on Tallinnas sündinud. Tegutses üle 30 aasta Moskvaa konservatooriumi professorina kontsert- ja kammermängijana. Lahkus sealt revolutsiooni algul. Viimased aastad elas Tallinnas ja Berliinis.

Richard Eilenberg surnud.

Üldtuntud kergesisulise orkestrimuusika komponist Richard Eilenberg, kes viimasel ajal elas Berliinis, on 80 a. vanaduses surnud. Eriti kuulus oli Eilenberg oma salong- ja karaktertükkidega, milledest populaarsemaks saanud on tema „Veski metsas“ (Die Mühle im Schwarzwald) ja mitmed teised.

Suur film saksa laulust.

„Saksa lauluks“ nimetatakse filmi, mille valmistamine Hannoveri filmiäri praegu, Saksa Lauljate Liidu toetusel, käsil on. Pea osa sellest filmist moodustaks 10-es saksa laulupidu Viinis käesoleva aasta suvel. Algul asendatakse filmi saksa laulu ajalooline arenemine, saksa maastik ja kujukad näited laulu tähtsusest rahva kultuurelus. Filmi valmistamist juhivad prof. R. Buck, Tübingenist ja insener G. Germanus — Berliinist.

Saksa Lauljate Liidul ligi poolteist miljoni liiget.

Möödunud aasta detsembris ilmus Dresdenis „Saksa Lauljate Liidu aastaraamat“, milles leidub huvitavat statistikat Saksa Lauljate Liidu arvulisest suuruselt. Liidu üksikliigete arv oli möödunud aastal 1.406.700, millest 565.000 on aktiivsed lauljad. Kogu Saksamaa jaguneb organisatsioonide järele 20 ringkonnaks, üldiselt üksikute maade poliitiliste piiride järele. Kõige rohkem on lauljaid Sachsenis — 53.900 —, sellele järgnevad Lõuna-Saksamaa ja Rheini piirkond. Ülaltähendatud tegevlauljad kuuluvad 14.333 kohalikku organisatsiooni.

Teatavasti on Saksamaal väga hästi arenend meeslaul. Viimasel ajal on hakatud rõhku panema ka segakoori laulu elustamisele. Nagu „Saksa Lauljate Liidu aastaraamat“ teatab, on praegu Saksa Lauljate Liidu segakoori osakondades kokku 70.000 naislauljat, s. o. kogu tegevlauljate arvust umbes 12%. Omapärane vahekord, meil on ikka naislauljaid rohkem kui mehi.

Naisest tenor ületab mehi.

Loomulikud piirid, mis loodus kahe sugupoole vahel tõmmanud, ei takista naisi nõudmast üheõiguslust tugevama sugupoolega. Et naised üheõigusluse ka tegelikus elus läbi viivad, sellest kuuleme järgmist. Nagu Londoni lehed teatavad on Wadebridge konservatooriumi tenoriklassi võidulaulmisel esimese auhinna saavutand daam nimega J. Hore. Katsekomisjoni esimees oli kui pilvest kukkunud, kui 10 härra keskel võidulaulmisele enda üles andis ka noor, ilus ja kütkestav daam. „Sulesin oma silmad“, seletas esimees, „ja pidin tõendamada, et ta hääl kõlas nii puhtalt ja loomulikult, et kinnissilmi kuulates täiesti võimata oli öelda, et laulja on naine. Naine jättis võistlusest osa võtnud mehed kaugelt oma varju.“

KUUKIRI

EESTI KIRJANDUS

Aastas 12 numbrit, iga number 5—6 trükipoognat, 1928. aastal 22-ne aastakäik (80—96 lhk.) piltidega.

Tegev ja vastutav toimetaja **J. V. Veski.**

Ajakirja sisu järele valvab toimkond, kuhu kuuluvad **J. Aavik, A. R. Cederberg, M. J. Eisen, O. Loorits, J. Mark, J. Mägiste, E. Nurm** ja **A. Saareste** ja **Fr. Tuglas.**

Väljaandja Eesti Kirjanduse Selts.

Igas numbris pikemad kultuuriloolised kirjutised ja arvustused **uuemate raamatute kohta.** — Viimastel aastatel on kaastööd teinud: Mag. Joh. Aavik, prof. W. Anderson, mag. A. Anni, prof. A. R. Cederberg, prof. Stefan Csekey, K. Ehrmann, prof. M. J. Eisen, dots. Villem Ernits, Ed. Hubel, dr. med. E. Jannsen, A. Jürgenstein, prof. Lauri Kettunen, prof. Kaarle Krohn, Albert Kruus, A. Kruusberg, dr. O. Liiv, prof. Joh. Köpp, dr. O. Loorits, dr. med. A. Lüüs, dr. J. Manninen, prof. Julius Mark, Karl Mikhla, mag. Julius Mägiste, D. Palgi, A. Palm, J. Pert, H. Prants, E. Päss, Arno Raag, V. Ridala, G. Saar, prof. A. Saareste, mag. Joh. Schwalbe, dots. H. Sepp, prof. E. N. Setälä, prof. O. Sild, M. Sillaots, R. Sirge, prof. Gustav Suits, K. E. Sööt, adv. Säärts, lektor J. V. Veski, lekt. Elemér Virányi j. t.

„Eesti Kirjandus“ on saanud vajalisemaks ajakirjaks igale koolile ja raamatukogule juba üksi sellepärast, et temas ilmub hinnata kaasandena **Eesti raamatute üldnimestik 1924. a. alates.** Üldnimestikus tuuakse kõige tarvilikumad teated kõigi Eesti riigi piirides ilmunud raamatute ning ajakirjade ja välismail ilmunud eesti raamatute kohta. Raamatukogu täiendamine on muutunud selle nimestiku järele uue kirjandusega üsna hõlpsaks.

Tellimishind: 4 krooni aastas, 2 krooni poolaastas. — Üksikuid numbreid müügile ei lasta.

„Eesti Kirjanduse“ aastakäigud I—XII (1906—1917) on müügilt täiesti otsas. Saada on veel aastakäike 1918—1924, à 3.60 kr. aastakäik (nahkköites 5 kr.) ja 1925—1927, à 5 kr. aastakäik (nahkköites 6.75 kr.). Üksikuid numbreid 1906. a. peale à 40 senti.

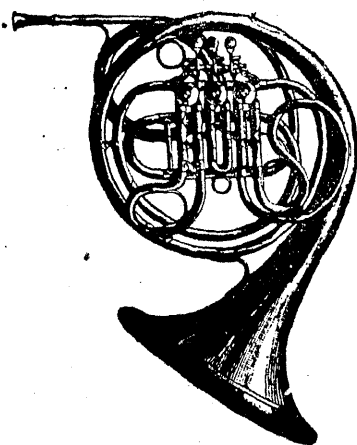
Tellimishind: 4 krooni aastas, 2 krooni poolaastas. — Üksikuid numbreid müügile ei lasta.

„Eesti Kirjanduse“ tellimisi võtavad vastu postiasutused, raamatukauplused, Eesti Kirjanduse Seltsi usaldusmehed ja **Eesti Kirjanduse Selts (Tartu, Riia t. 34).**

Muusikakoorid!

Muretsege ainult

BOHLAND & FUCHS'I

wabriku puhkpille, sest need on Euroopa suurema vabriku saadused, hea töö, kerged puhuda ja hästi hääles. Suurem osa Eesti orkestreid mängivad juba BOHLAND & FUCHS'I puhkpillidega ja nad on aastate jooksul hinnaväärilistemaks osutunud.

RAIMUND KULL ütleb nende kohta: ...orkestrite organiseerimisel saab pillide küsimusest kõige otstarbekohasemalt ja paremalt üle sel teel, et seks tervele orkestrite koosseis Bohland & Fuchs'i pillidest komplekteeritakse, mis kahilemata kõige puhtamat orkestri häälestust kui ka pillide headust ja vastupidavust pikema aja kestel kindlustab täieliku hinnaväärsuse juures“.

Müük vabriku hindadega ja soodsatel maksutingimustel.

Esindaja Eestis:

O.-ü. „Esto-Muusika“

Tallinnas, Viru tänav nr. 2.

Vastutav toimetaja: **Juhan Aavik**. — Väljaandja: Eesti Lauljate Liit.
Toimetuse kolleegium: **J. Aavik, L. Neuman ja T. Vettik**.
Toimetuse ja talituse aadress: **Tallinn, Rataskaevu 22, Telefon 1-82**.
Kirjastuse o.-ü. „Täht“ trükk, Tallinnas, Väike Pärnu mnt. 31.